

Ik vind...

Alias Pyrrho

Ik vind...

Hoe komt het dat we iets vinden?

Schrijver: Alias Pyrrho

Coverontwerp: Yan Krikke

ISBN: 9789403605388

© Alias Pyrrho 2020

Eerder verschenen:

De cognitieve evolutie deel 1 en 2. (2013)

Epistemologie, neuroanatomie en evolutie (2014)

Hebben ezels ook bewustzijn (2017)

Weten (2018)

Contingentie (2018)

De positie van waarden in het cognitieve systeem (2019)

FEITEN & FICTIE (2019)

Iets vinden...

Hoe komt het dat we iets vinden? Of meer persoonlijk: hoe komt het dat ik iets vind? Dit zijn ongebruikelijke vragen die hier zo plompverloren uit de lucht komen vallen, omdat het geen vragen zijn waar je ooit bij stilstaat. Het zijn vragen die op zijn minst een beetje vreemd zijn, omdat het toch doodnormaal is dat we iets vinden. Iedereen vindt toch iets? Er is niets zo menselijks als iets vinden. Op aarde leven ruim zeven miljard mensen die iets vinden. En al die mensen vinden iets. Vaak vinden ze iets anders. Niet altijd, zeker niet, want veelal vinden mensen elkaar in een opvatting, een mening, een geloof, een keuze, een smaak of een oordeel. Maar soms denken ze genuanceerd net iets anders over een onderwerp, een gebeurtenis of hebben ze een eigen smaak, maar evenzo vaak zijn meningen tegengesteld en is er zelfs geen discussie mogelijk. Mijn mening is dit en daar sta ik vierkant achter. Meestal zijn meningen niet zo wispelturig en kunnen ze een heel leven ongewijzigd mee. Dan gaat het meestal om morele kwesties, een ideologie of een geloof. We proberen na te gaan uit welke bron of liever bronnen het 'ik vind' komt, waardoor iemand zegt: 'Ik ben overtuigd, ik vind dit zus of zo. Dit is mijn mening en daar sta ik achter.' Soms is een mening overgenomen van anderen, want ik ben het toch wel eens met wat ik zojuist heb gehoord of gelezen. Soms is het een mening ontstaan uit een nieuw geleerd feit of recente gebeurtenis. Dat is dan een mening die je eerder niet had, of je dacht er anders over. 'Ik vind' is dus niet statisch en kan telkens veranderen, of zich aanpassen in positieve zin als de mening al denkend, lerend en soms

onbewust corrigerend uitgroeit en verstevigd wordt, maar ook in negatieve zin, dat de mening afneemt in kracht en zelfs zo dat die vertrouwde opvatting twijfel oproept wat de juistheid betreft en tenslotte met een zucht van verlichting wordt verlaten. Waarbij de vraag kan knellen: 'Was het wel verkeerd zoals ik dacht?' Het kan de twijfel doen toenemen, maar het kan ook leiden tot een herziening, een verandering van wat 'ik vind'. Het vinden is zodoende een dynamisch gegeven, dat door denkkraft, als wel door de hoeveelheid input telkens onder druk komt te staan wat de correctheid betreft. Waar komt die hang naar correctheid vandaan? Want dat is wel telkens een richtpunt. We zijn er toch van overtuigd dat het goed is wat we vinden? Zelfs als anderen het afkeuren. Maar dat geldt ook voor die anderen die iets anders vinden. Soms heel iets anders. Waar jij het absoluut niet mee eens bent. Terwijl een ander denkt: hoe kun je het daar in vredesnaam nou niet mee eens zijn, dit is toch overduidelijk goed? Het is die wonderlijke stevigheid in het individuele denken die zich vastzet in een overtuiging, die eigenlijk niet anders kan zijn voor degene die er zo over denkt. Het voelt aan als een overrompelende echtheid, dat wat van jezelf is, wat je zelf denkt en wat niet anders kan zijn dan zoals het is. Tegelijk is die mening een zekerheid, een geruststelling en voelt het als een recht om dat zo te vinden; met het besef die vrijheid van iets vinden te koesteren om zelf iets te vinden wat authentiek is, 'mijn mening' waarmee die eigen mening kan afwijken van andere meningen. Die unieke afwijking die het eigene, of de eigen identiteit zo onderstreept. Door afstand te nemen van andere meningen die weerstand oproepen, of soms afwijzing en veroordeling rechtvaardigen. Het is zelfs moeilijk of soms onmogelijk om

die andere tegengestelde opvattingen in te denken, louter als mogelijkheid, omdat zo'n visie averechts ingaat op wat jezelf goed vindt, of sterker, wat gewoon goed is. Jouw goede en het algemene goede staan in jouw optiek niet naast elkaar, maar zijn hetzelfde. Helemaal als de abjecte, tegendraadse mening van anderen, vanuit jouw gezichtspunt, emoties oproepen van verontwaardiging, angst of woede. Of als de discussie in het debat door boosheid uit de hand loopt en de redelijkheid vervangen wordt door bedreigingen of beschuldigingen. En je zegt: 'Ik vind nou eenmaal dat het zo is, en dat wil ik zeggen ook! Ik heb het recht te vinden wat 'ik vind'. Zo'n oordeel voelt allesbehalve willekeurig maar correct en in ethische zin volkomen terecht. Zijn er eigenlijk goede en slechte visies? Want als er zoveel visies of overtuigingen zijn dan kunnen ze niet allemaal goed zijn. Of ligt het niet zo scherp en is elke mening of opvatting eigenlijk wel goed? Waar vinden we de scheidsrechter die op zijn fluit blaast wanneer en waar het verkeerd gaat? Dit zijn lastige vragen voor wie meent dat zijn of haar visie de enige juiste is. Je kunt iets vinden wat fout is, waarvan je denkt dat het goed is. Je kunt echter niet iets in oprechtheid vinden wat slecht is, waarvan je dondersgoed weet dat het fout is of volkomen verkeerd; dat je weet dat je oordeel abject is, verderfelijk, maar dat je die visie toch als iets goeds naar voren brengt. Het is onmogelijk, tenzij... tenzij er een hoger doel mee wordt gediend; dat is opmerkelijk (daarover later meer als het gaat over waarden). Want is het mogelijk om bewust de leugen te steunen? Ja, indien er een 'hoger' doel voor het individu mee wordt gediend. Zo is 'ik vind' toch gebonden aan wat jij goed vindt. Wat jij vindt is goed en meestal ook waarachtig als er waarheid in het geding is.

Andersom geldt ook dat wat waar is, als constatering van feiten, meestal ook goed is. Het is van belang om wat waar is ook goed te vinden. Het is ethisch correct. Want we kopen niets voor leugens, fouten, onzin of verzinsels. Maar wat waar is hoeft niet per se goed te zijn, en wat goed is hoeft niet waar te zijn. Hier lijkt een wespennest op te doemen. Je weet toch wat waar is? O ja, is het zo? En je weet toch wat goed is? O ja? Nee, het zijn twee afzonderlijke persoonlijke meetpunten, waarheid en het goedvinden die complicaties oproepen waarover nog veel te zeggen valt. Bovendien roept het de vraag op: Is de zelfcontrole wel voldoende toegerust om wat fout is te corrigeren? Of zitten we vol met zelfbescherming en zijn we toegerust met afweermechanismen zodat we onze eigen fouten niet zien, en die zelfs blijven goedpraten? Zijn we zo verblind dat we meningen goedpraten met argumenten die ons logisch lijken en die, naar het zich laat aanzien, voldoen aan de eisen van de buitenwereld om ons heen. Welke bron helpt ons uit dit duivelse dilemma? In dit essay onderzoeken we analytisch alle 'bronnen' van de eigen mening. We tellen er acht, dat zijn beslist veel bronnen waaruit een mening ontstaat die iedereen heeft, maar die niet voor iedereen even sterk is. Alle acht bronnen komen samen in de eigen mening die tot de uitspraak leiden: 'ik vind' dit of dat. Door de uitkomst van meningen of overtuigingen bij de bronnen te zoeken betekent, dat er geen mening mogelijk is zonder inbreng van die bronnen. Die bronnen voeden de mening of de visie en liggen als het ware gereed om een opvatting vorm te geven. Bronnen die we introspectief zouden wensen, maar die geen toegang geven tot wat ze zijn. Dat maakt het 'ik vind' problematisch vanuit de stelligheid die een mening als 'mijn

mening' meekrijgt. Een zekerheid die nodig is om niet als 'ik vind' voortdurend heen en weer te zwalken, om geen opportunist te zijn bij twijfel, of elk mogelijk voordeel snel van mening te veranderen. Of om bij iemand in de smaak te vallen. Of omdat het moeilijk is een oordeel te vormen door gebrek aan kennis of onzekerheden. Hierbij komen enkele cognitieve ankerpunten naar boven die een nader onderzoek waard zijn: principes en waarden, waarover we ons zullen gaan buigen.

Vier geëigende bronnen.

De eerste vier van de acht bronnen zijn ons zondermeer gegeven en bepalen elk voor zich een deel van 'ik vind'. Daar is niets aan te veranderen, dan te accepteren dat het zo is. Elke bron is niet even sterk binnen de verzameling van het geheel, maar dat hangt ook af van waarover het gaat in de mening. Het woord 'bron' gebruiken we hier als metafoor 'voor de uitstulping van water' dat zich diep ondergronds bevindt. Dat diepe ondergrondse maakt deze metafoor extra geschikt, omdat veel van wat 'ik vind', en zeker de eerste vier bronnen, niet aan de oppervlakte blijken te zitten, maar ergens diep in ons waar ik eigenlijk niet bij kan. Zo vind ik appels lekkerder dan peren; bij de vraag waarom eigenlijk, komt er slechts als antwoord: Ja hoor eens, ik vind dat nou eenmaal. Over smaak valt niet te twisten is een gezegde waarin 'ik vind' een verborgen persoonlijke agenda heeft, die anderen vaak niet kunnen volgen, omdat ze er heel anders over denken, voelen, proeven of ervaren. Kunnen we er iets aan doen dat we appels lekkerder vinden dan peren? Nee. Kunnen we er iets aan doen dat we blauw een mooiere kleur vinden dan bruin of geel? Kunnen we er iets aan doen als we een diepe afkeer hebben voor vis en daarentegen knoflook juist erg lekker vinden? Is er iets aan te doen dat we een voorkeur hebben voor extroverte mensen in plaats van die stille introverte typen? Of andersom. Dit 'vinden' beschouwen we als heel authentiek en een onverbreekelijk deel van onszelf. Die voorkeur of afkeer welt in ons op. Maar hoewel dit 'vinden' gewenst is, kunnen we niet zeggen dat we ervoor gekozen hebben, al voelt het wel zo. Het is ons